Het MAB vóór 50 jaar

A. F. Tempelaar

oktober 1940

'Limperg ter eere'. Onder deze titel bespreekt Prof. Dr. P. P. van Berkum de bundel 'Bedrijfseconomische Opstellen', welke in 1939 bij de 60ste verjaardag van Prof. Limperg door diens leerlingen, de Amsterdamsche Kring van Economen, is aangeboden. De namen van de schrijvers zijn (zonder titels): A. Colthof, G. Th. Delfgouw, L. A. H. Enthoven, E. J. Flipse, G. L. Groeneveld, J. F. Haccôu, F. van Heek, P. Hennipman, M. W. Holtrop, A. Kaan, S. Kleerekoper, P. Kuin, H. J. Manschot, A. Mey, G. M. Nederhorst, J. J. Polak, E. M. Premssela, en H. J. van der Schroeff. (Veel van deze namen zijn uit lang vervlogen dagen, andere zijn ook nu nog bekend; het leek mij interessant ze nog eens de revue te laten passeren-A.F.T.)

Het valt van Berkum op dat slechts twee bijdragen zich speciaal bezig houden met het aandeel dat Limperg heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van de bedrijfseconomie als wetenschappelijk studievak en met de perspectieven door hem geopend. (Van der Schroeff: 'Limperg's betekenis voor de bedrijfseconomie' en Kleerekoper: 'De betekenis van Limperg's voor de theoretische en de toegepaste bedrijfshuishoudkunde.') De overige schrijvers hebben een specifiek onderwerp gekozen. Men zou wellicht ook het artikel van Abram Mey: 'Limperg's waardeleer en de betekenis harer toepassing in het bedrijfsleven' tot eerstgenoemde groep kunnen rekenen. Toch acht van Berkum het gebrek aan die systematiek geen groot bezwaar, blijkens zijn conclusie dat de bundel een geslaagd werk is dat als een grote aanwinst 'voor de nog steeds zoo schaarsche bedrijfseconomische literatuur' moet worden beschouwd, zulks dank zij de bekwame uiteenzetting en toepassing van belangrijke bestanddelen van Limperg's oeuvre, welke anders moeilijk toegankelijk zijn. Limperg is in menig opzicht eigen wegen gegaan en heeft door

zijn veelzijdig werk ontegenzeggelijk pioniersarbeid verricht.

Voor een historisch verslag is het ondoenlijk een weergave te geven van de recensies welke van Berkum van de verschillende artikelen heeft gegeven. Ik volsta dan ook met enkele meer algemene uitspraken van de recensent, zoals: 'Buitenstaanders hoort men gewagen van een Limperg-school, die zich door onderlinge saamhorigheid en volgzaamheid jegens haar grondlegger doet kennen. Het contact met deze school is niet steeds gemakkelijk, doch wanneer men eenmaal in haar gedachtenwereld is ingeleefd, ziet men, in de erkenning dat deze sterke geestelijke discipline haar belangrijke voordelen heeft, gaarne heen over de somtijds dogmatisch klinkende terminologie en de wel eens te sterke beklemtoning van het eigen standpunt.' 'Wanneer men, uitgaande van een op bepaalde wijze gedefinieerd economisch motief, wetten construeert, waar blijft dan de onverklaarde rest, welke de marge vormt tusschen het theoretisch verklaarde en de werkelijkheid die wij waarnemen? Mag men dit residu zonder meer op het conto der irrationaliteiten boeken? De bedrijfseconomische wetenschap zal buitengewoon voorzichtig moeten zijn een handelwijze of toestand als rationeel of irrationeel te proclameren, wanneer "de praktijk" in het algemeen een andere weg gaat. Helaas heeft men dit niet altijd zoo ingezien.'

Tenslotte stelt van Berkum vast dat in de bundel nergens enige aandacht van betekenis wordt besteed aan het winststreven van de onderneming. Hij wijt dit aan de zijns inziens te grote plaats welke aan het economisch motief wordt geschonken als verklaringsprincipe voor de bedrijfseconomische problematiek. Hierdoor is het begrip der bedrijfshuishouding als een zelf-

A. F. Tempelaar, registeraccountant, was lid van de maatschap Dijker en Doornbos (rechtsvoorganger van Coopers & Lybrand Dijker Van Dien) en vervulde vele functies in de beroepsorganisaties in binnen- en buitenland.

standige doelorganisatie, waaraan het streven naar winstgevendheid inherent is, te veel naar de achtergrond gedrongen.

J. Loos vervolgt zijn artikelenreeks betreffende 'De geconsolideerde jaarrekening'. Hij geeft thans bijzondere aandacht aan wijzigingen in de eigendomsverhoudingen bij de aandelen van dochtermaatschappijen (zowel aankoop van aandelen op de open markt of direct van de dochter als verkoop direct aan derden). Tevens behandelt hij de indirecte deelneming (bijvoorbeeld als de dochter zelf ook houdstermaatschappij is). Hij bespreekt de zogenaamde kettingconsolidatie met voor- en eindconsolidering en beveelt bij indirecte deelneming aan vooraf een 'stamboom' te tekenen.

Mr. Dr. E. Tekenbroek geeft nieuws inzake belastingen en bespreekt onder meer een arrest van de Hoge Raad inzake verandering van stelsel van winstberekening, 'een met het oog op de pas afgekondigde winstbelasting belangrijk arrest'. Het geeft nader inhoud aan de bijzondere omstandigheden, welke tot een in rechte aanvaardbare verandering van stelsel van winstberekening aanleiding kunnen geven. Een dergelijke situatie kan zich voordoen wanneer het aannemelijk is geworden dat een geleidelijke verandering van de bedrijfsomstandigheden – als gevolg van een verandering in de conjunctuur – niet van voorbijgaande aard is doch een meer blijvend karakter heeft.

Een ander arrest bevestigt opnieuw dat bij een cassatieprocedure geen beroep kan worden gedaan op een pleitnota en/of verweren welke bij de mondelinge behandeling ter zitting van de

Raad van Beroep is ingediend respectievelijk zijn opgeworpen, voor zover die argumenten niet in de uitspraak van de Raad van Beroep zijn vermeld. De pleitnota is namelijk geen gedingstuk en van wat ter zitting gezegd is staat in cassatie niets vast (tenzij in de uitspraak van de Raad vermeld). Tekenbroek is met die rechterlijke opvatting niet gelukkig.

In het MAB van januari 1940 had J. Pinkhof kritiek geleverd op een deel van de oratie van Dr. S. Kleerekoper, getiteld 'Eenige beschouwingen over het vraagstuk van de eenheid bij de quantitative analyse in de economie' (Zie het historisch verslag Januari 1990 – A.F.T.) In het onderhavige nummer van het MAB wordt een in april 1940 geschreven repliek van Kleerekoper geplaatst, een antwoord dat drie maal zo lang is als het stuk van Pinkhof. Deze heeft gelegenheid van de redactie gekregen in een naschrift op de repliek van Kleerekoper te reageren (mits hij het kort hield).

Zoals reeds eerder door mij opgemerkt toont de hoogst bekwame Kleerekoper dat het niet gemakkelijk is met hem over zijn uitspraken te polemiseren. Naast terechte argumenten gebruikt Kleerekoper ook zeer gezochte om zich tegen zijn opponent te verweren. Vaak komt het erop neer dat de ander niet goed gelezen heeft of een andere uitleg aan de opmerkingen geeft dan de schrijver bedoeld heeft. Die laatste opmerkingen ter verweer maakt in het onderhavige dispuut Pinkhof ook, zij het in hoffelijker tonen. Aan het eind van beider verhaal vinden beide het betoog van de ander toch wel verhelderend, maar zij blijven 'still confused, but at a higher level'.